

Občan je už za reformnou „vodou“

Diskusia aj o tom, že v trhovej ekonomike sme nechali chudobné a zraniteľné zdravotníctvo

Aktuálna situácia v slovenskom zdravotníctve bola ústrednou témou relácie Analýzy a trendy (Televízna stanica TA3). Existuje zo súčasnej biedy východisko? Je ním reforma, ktorú po odsúhlasení vo vláde SR prerokúva v týchto dňoch Národná rada SR? O tom všetkom diskutoval moderátor Róbert Žitňanský s autorom reformy zdravotníckeho systému, ministrom zdravotníctva SR Rudolfom Zajacom a ďalšími hosťami.

Moderátor: Človek nemusí byť zdravotník ani ekonóm, aby cítil, že v rezorte je nedostatok finančných prostriedkov, že sú v ňom rokmi nahromadené obrovské dlhy. Podľa vás sa dokonca vyskytujú prípady, keď ľudia zbytočne zomierajú - pre nedostatky a problémy, v ktorých sa zdravotníctvo nachádza. To sú zrejme len niektoré príčiny, pre ktoré ste sa odhodlali na ťažkú a zásadnú reformu rezortu. Kým sa dostaneme k zmenám v zdravotníctve, dovoľte mierne nadľahčenú otázku. Často ste vravievali, že reforma bude mať okamžité stotisíc nepriateľov - mysleli ste tým ľudí, ktorí pracujú v zdravotníctve - a po čase možno päť miliónov priateľov, teda občanov Slovenska, ktorí pocítia jej pozitívne efekty. Aké je bilancia vašich priateľov a nepriateľov práve v tomto čase?

Minister R. Zajac: To bol len taký bonmot, ktorý som povedal v jednej televíznej relácii ešte pred volebnou kampaňou. Asi tak, ako som to vtedy povedal, to aj vychádza. V súčasnosti, najmä z kruhov poskytovateľov zdravotnej starostlivosti, prichádzajú masívne informácie o tom, že treba reformu odložiť.

Moderátor: Problém je možno v tom, že lekári vnímajú nespokojnosť medzi ľuďmi a občania to zasa pociťujú tak, že o reforme sa už dva roky hovorí a zatiaľ vidno len poplatky, ktoré musia platiť za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti. Nie je problém, že reforma sa začala práve takýmito nie šťastnými krokmi?

Minister R. Zajac: Nevie, ktoré kroky by boli pri takej zásadnej zmene šťastné a ktoré nešťastné. Reforma sa začala tak, ako sa začať mohla a musela. Začala sa od občana, ktorý ako prvý musel preukázať, že zvyšuje svoju zodpovednosť, a prvý mal obmedziť určitú nadbytočnú spotrebu zdravotníckych služieb. Dnes je už občan, obrazne povedané, za vodou a výkriky o tom, ako bude platiť stále viac, sú doslova a do písmena nezmysly. Keď sa reforma začala približovať k systému a dotýkať sa poskytovateľov a zdravotných poisťovní, teda tých „hráčov“, ktorí majú občanovi slúžiť, začal sa objavovať oveľa vážnejší odpor; občan sa premieňa na rukojezníka. Musím sa však spoľahnúť na to, že zdravotníctvo poznám, a verím, že ho poznajú aj naši občania a pacienti. Oni najlepšie vedia, čo funguje, čo nefunguje a za akých podmienok to funguje. A niekedy aj za aké peniaze to funguje...

Moderátor: Pozrime sa na súčasnú situáciu v rezorte z hľadiska bývalého riaditeľa Všeobecnej zdravotnej poisťovne Eduarda Kováča, súčasného generálneho sekretára Slovenskej lekárskej komory.

MUDr. E. Kováč: Slovenské zdravotníctvo možno charakterizovať tak, že nikto to neurobí lepšie za menej peňazí. Myslím tým to, že poskytuje porovnateľnú kvalitu za neporovnateľne menej peňazí oproti porovnateľným krajinám, napríklad Českej republike. Prečo je to tak? Na to sú tri základné dôvody: všetci sú dlžní všetkým, je nízka cena práce a spoľahlivo funguje tieňová ekonomika. Na to, koľko financií je v rezorte, funguje slušne.

Moderátor: Pozrime sa teraz na najdôležitejšie aspekty, ktoré viedli k súčasnému stavu. Cítíme, že zdravotníctvo nie je v poriadku, ale každý môže príčiny vnímať ináč. Ako vnímate hlavné dôvody?

Minister R. Zajac: Možno súhlasiť s názorom pána Kováča o tieňovej ekonomike, pričom myslel korupciu. Ja len skúsím uviesť príklad: ak dostanem na výplatu 10-tisíc korún a 4-tisíc korún hodím do koša, potom musím vyžiť zo zvyšných 6-tisíc. Taká je výkonnosť nášho systému. My naozaj z 10-tisíc korún 4-tisíc strácame, ani poriadne nevieme kde, ani prečo, ani za čo...

Moderátor: Lenže táto situácia nenastala ani včera, ani dnes, trvá už roky. Ktoré sú hlavné dôvody, že situácia v zdravotníctve je stále rovnaká?

Minister R Zajac: Pretože sme ho nevyviedli zo socializmu, nepomenovali sme veci pravými slovami a stvorili sme tzv. zdravotné poisťovne, ktoré sa zmenili na prerozdeľovačov peňazí. Poisťovne sa síce snažia a robia, čo môžu, ale nemajú ani poriadnu motiváciu. Nakoniec z trinástich poisťovní máme v súčasnosti päť a zdravotná poisťovňa Perspektíva, o ktorej mnohí hovoria, spôsobila miliardové straty. Navyše treba povedať, že naši pacienti boli naučení na bezbrehosť bezplatnosti. Menej si už uvedomovali, že v rámci bezplatného systému prudko klesá kvalita. Naše zdravotníctvo - nemocnice, počty postelí, lekári, zdravotné sestry - to všetko bolo dimenzované na systém imperiálnych tretích svetových vojen a veľké počty zranených. Taký ruský model - nadbytok ľudí, málo kvalitnej techniky a kvalitných liekov, teda malá intenzita činností. Prišla nežná revolúcia, vyšli sme do ulíc, zmenili sme základné ekonomické pravidlá, vlastníkov, ale zdravotníctvo sme nechali nedotknuté. Ekonómia hovorí, že v otvorenej, krehkej trhovej ekonomike sme nechali grandiózne neschopné, veľmi chudobné a zraniteľné zdravotníctvo. Takže je zranené...

Moderátor: **Štatistiky ukazujú, že za posledných desať rokov boli výdavky do zdravotníctva vyššie než jeho príjmy. Znamená to, že sa tvoril dlh. Ž lekárske kruhy dosť často zaznieva protiargument, a tvrdia to aj niektorí ekonómovia, že výdavky na zdravotníctvo sú na Slovensku veľmi nízke. Často sa to porovnáva s Českou republikou, v ktorej je rozpočet dvojnásobný. Čo vy na to?**

Minister R Zajac: Každý minister už len z pudu sebazáchovy musí tvrdiť, že chce viac peňazí a potrebuje viac zdrojov. Treba povedať, že nielen Slovensko, ale bude to znieť kacírsky, aj Česko i Nemecko vydávajú na zdravotníctvo viac, než si môže ich ekonomika reálne dovoliť. U nás existuje veľa rôznych makroekonomických analýz, ktoré jasne hovoria, akokoľvek to znie smutne, že z verejných zdrojov vydávame na zdravotníctvo viac, než naša ekonomika dokáže produkovať. Zvykneme hovoriť, že dobiehame vyspelé ekonomiky. Povedané otvorene: sme chudobní a trochu by sme chceli žiť nad pomery. Nech sa na mňa kolegovia lekári nehnevajú, ale hovoriť najskôr o financiách bez toho, aby sme hovorili o tom, ako ich vieme dobre využívať, to je len taký bonmot, aby sa pacient zaoberal problémom, že nemáme peniaze.

Moderátor: **Stačí zdravotníctvu pridať z verejných zdrojov, alebo je v situácii, že si vyžaduje zásadnú reformu? Tu je názor prezidenta Asociácie súkromných lekárov SR**

MUDr. L. Pásztor: Som prívržencom ťažšej formy reformy. Presvedčený som o nevyhnutnosti urobiť zmeny, lebo doteraz sme vyskúšali už všetko možné, zľava aj sprava a naďalej sa nachádzame v problémoch. Preto ich treba riešiť razantne a z hľadiska ambulantného sektora naozaj vidíme nevyhnutnosť reformy.

Moderátor: **V čom sú základné princípy vašej reformy?**

Minister R Zajac: Prvé poslanstvo - zvýšenie zodpovednosti poskytovateľov zdravotnej starostlivosti, zdravotných poisťovní, občanov. Druhé poslanstvo - posilnenie princípu solidarity tak, aby sme každému občanovi pokrývali jeho potreby podľa jeho finančných možností. Aby každý občan dostal na svoju chorobu to, čo potrebuje, nezávisle od toho, v akom je sociálnom postavení. Možno to povedať aj jednoduchšie: aby sme za financie, ktoré do systému odvádzajú ekonomicky aktívni zamestnanci, poskytl našim klientom viac muziky. Aby dostali vyššiu i kvalitnejšiu medicínu, lepšie lieky, boli kratší čas chorí a mali sme viac peňazí na prevenciu. Taktiež aby sme mali viac voľných zdrojov na liečbu tých ochorení, ktoré v súčasnosti nedokážeme v plnej miere liečiť. Nie každý občan s akútnym infarktom dostane takú starostlivosť, ktorú by mohol a mal dostať. Nie každé onkologické ochorenie liečime tak, akoby sme ho mali. Pred touto skutočnosťou nemožno zavrieť oči. Takže takéto zdravotníctvo chceme pre občanov.

Moderátor: **To, čo hovoríte, znie zaujímavo, priam až neuveriteľne, že by sa to raz mohlo podariť. Napriek tomu reforma má veľa hlasných kritikov - lekárov, poisťovne, mnohých občanov...**

Minister R. Zajac: Poisťovne menej, lebo vidia do problému a majú iba jeden problém. Celý čas, čo fungujú, tvrdia: taký široký Liečebný poriadok nevieme zaplatiť. Majú pravdu. Celý čas, čo som mal možnosť, im hovorím - dajte návrh, ako ho zúžiť. Žiadny seriózny podnet nedali. Teraz, keď sme pripravili perfektné inštrumentárium a po schválení zákona, poisťovne vedia, že budú mať zastúpenie v kategorizačnej komisii, budú rozhodovať, čo občan a v akom rozsahu dostane. Zrazu zistili, že by ich občan nemusel mať tak veľmi rád... Hoci poisťovne nie sú kladnými hrdinami reformy, až tak veľmi neprotestujú. Najväčší cirkus robí pár ľudí, ktorí v zdravotníctve kedysi zohrávali určitú úlohu a vážnym spôsobom sa podpísali pod jeho biedu. Musia mať relatívne dobrý žalúdok, keď teraz spokojne vystupujú a už po funuse, keď je reforma v parlamente v prvom čítaní, hovoria, sme za reformu, keďže nemôžu povedať, že sú proti, len ju odložíme, trošku ju zlepšíme a dajme zatiaľ do systému 13 miliárd navyše.

Moderátor: **Jeden z odporcov, o ktorých niet núdz, je aj generálny sekretár Slovenskej lekárskej komory. Čo mu na reforme najviac prekáža.**

MUDr. E. Kováč: Zo siedmich základných princípov reformy ministerstva zdravotníctva je šesť už splnených v existujúcej legislatíve. Potom sa treba spýtať, čo tu ideme reformovať? Nehovorím, že zmeny netreba, jednoznačne áno.

Moderátor: **V čom vidíte najväčšie problémy, v prípade, že by sa Zajacova reforma schválila?**

MUDr. E. Kováč: V materiáloch reformného tímu bol jeden zo zásadných momentov - odpojiť financovanie zdravotníctva od štátneho rozpočtu. Nestalo sa. Ďalšia záležitosť: treba zabezpečiť výrazné odpolitizovanie zdravotníctva. Nestalo sa - pozri zákon o zdravotných poisťovniach a o Úrade pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou. Toto sú tie rozhodujúce momenty, ktoré zarazili mnohých ľudí, a preto s tým nemôžu súhlasiť.

Moderátor: **Čo hovoríte na túto kritiku, ktorá je jasná a ostrá?**

Minister R Zajac: Ťažko možno odpovedať človeku, ktorý hodne vrúbkov zasekol slovenskému zdravotníctvu a aj Všeobecnej zdravotnej poisťovni, keď hovorí, že zo siedmich princípov je už šesť hotových. Hovorí tiež o spolitizovaní zdravotníctva tým, že vytvárame od politickej moci nezávislý úrad. V podstate hovorí len to, čo môžete od neho čakať, čo môžete čakať od prof. Šagáta a od iných: Nechajte to všetko na pokoji, my vieme, ako to urobiť, veď sme to už robili a ešte to tu robiť chceme. Nebudem to komentovať, nemá to zmysel.

Moderátor: **Prečo do systému povinného zdravotného poistenia musí byť zapojený každý občan, prečo má medzi zdravotnými poisťovňami byť konkurencia, keď je poistenie povinné? Prečo ste kedysi navrhovali ako alternatívu zavedenie centrálnej pokladnice, čím by sa ušetrili vysoké náklady na činnosť zdravotných poisťovní?**

Minister R Zajac: Samozrejme, pre slovenské pomery by bol výhodnejší pokladničný systém. Je tiež pravda, že zdravotné poisťovne máme zakotvené v Ústave SR. Od poisťovní chceme zvýšiť žiaducu konkurenciu pri nákupe zdravotnej starostlivosti, aby poskytovatelia znižovali svoje málo efektívne náklady. Každý pacient by mal vedieť, že keď vstúpi do nemocnice, tak sa z koruny štyridsať halierov kdesi stráca a z toho zvyšku sa takmer všetko minie na mzdy, len veľmi málo zostáva na lieky a špeciálny zdravotnícky materiál. Na druhej strane nechceme, aby si poisťovne konkurovali pri výbere poistného, lebo každá by chcela mladého a platiaceho poistenca. My musíme zdravotnú starostlivosť zabezpečiť aj novorodencom, ktorí sú veľmi drahí, aj našim seniorom, ktorí si už splatili svoju povinnosť a teraz od nás očakávajú, že dostanú zodpovedajúcu zdravotnú starostlivosť.

Moderátor: **Vaša reforma dlho nemala ucelenú alternatívu. Tá je teraz na svete, predstavila ju Slovenská lekárska komora. O čo v nej ide?**

MUDr. E. Kováč: Kladieme dôraz predovšetkým na vzdelávanie, aj v manažmente, na kvalitu zdravotnej starostlivosti a na osobitný systém prevencie. To všetko by malo byť skĺbené do prostredia systému akejkoľvek súťaživosti v regulovanom prostredí. Súťaživosť aj konkurencia, ale len na základe jasne definovaných a dohodnutých kritérií, teda rozhodne nie systémom voľného trhu.

Moderátor: **Je táto alternatívna reforma pre vás niečom inšpiratívna?**

Minister R Zajac: S kompilátmi sa vždy ťažko narába, ale komora naozaj povedala na plné ústa - treba trinásť miliárd korún navyše. Ja s tým súhlasím, ale nie do systému, ktorý nedokáže s nimi hospodáriť. V tom sa budeme vždy líšiť. Čo ukazujú kroky, ktoré sme my urobili od minulého roku? Znížili sme výdavky na lieky a zbytočnú spotrebu. Takisto rast dlhu z 9 miliárd na menej ako 5 miliárd. Naša reforma, hoci pán Kováč hovorí čosi iné, začala fungovať. On a celá skupina okolo neho niekoľko rokov slovenské zdravotníctvo v podstate riadili a financovali a z 8 miliárd dlhu sa dopracovali na 30 miliárd... Takúto reformu ja už nechcem robiť.

MUDr. L. Pásztor: Od začiatku sme súhlasili s hlavným cieľom reformy - zvýšiť zodpovednosť občana, pacienta za svoje zdravie. Voči niektorým častiam reformy sme tvrdo oponovali, dlhé mesiace o nich diskutovali. Niečo sa akceptovalo, niečo nie. V tejto fáze mám obavy, aby v parlamente poslanci neurobili z

návrhov zákonov trhací kalendár. Nič horšie si neviem predstaviť, keby došlo k čiastkovým zmenám, ktoré by poškodili reformu ako celok.